



Notat: EN NASJONALPARK I DE INDRE DELER AV ØSTMARKA

Fra: Østmarkas Venner

Til: Byråd for miljø- og samferdsel Ola Elvestuen

Dato: 14. mai 2012

Østmarkas Venner fremmer herved forslag om å opprette en nasjonalpark i de indre deler av Østmarka.

SAMMENDRAG

Nasjonalparkene skal dekke variasjonsbredden i norsk natur, men de fleste ligger høyt til fjells eller langt mot nord. Selv 50 år etter at vi fikk vår første nasjonalpark Rondane i 1962, mangler vi en nasjonalpark i de lavereliggende skogsområdene på Østlandet.

Østmarkas indre deler er det eneste skogsområdet på Østlandet som er så uberørt og har så store verneinteresser at det egner seg som nasjonalpark. Derfor er det viktig å ta vare på dette området for kommende generasjoner.

Osломarka er det viktigste friluftsområdet i Norge. Halvparten av Oslos befolkning bruker Østmarka, og bruken er økende. Markaloven regulerer ikke alle inngrep, herunder skogsdrift med veianlegg og flatehogst. Naturverdiene i Østmarka er ikke godt nok sikret, noe Østmarkas Venner stadig blir minnet om. Med nasjonalparkstatus vil dagens naturverdier bli varig sikret.

Østmarka nasjonalpark blir en *brukspark*, der hovedformålet er rekreasjon, friluftsliv og økoturisme. Man bør vurdere et størst mulig areal og senke kravet til urørthet.

Når Østmarka blir nasjonalpark, får den høyere status og mer oppmerksomhet. Det betyr blant annet at det opprettes et nasjonalparksenter og at staten bidrar med mer penger til skjøtsel, tilrettelegging og informasjon. Norge mangler også et nasjonalparksenter på riksnivå, og dette knutepunktet kunne legges til hovedstaden dit de fleste turistene ankommer. Henvisning til en nasjonalpark nær byen vil få stor interesse og kan bli en viktig merkevare.

Forslaget utdypes og begrunnes nedenfor. Som overskrifter benyttes spørsmål eller tenkte motforestillinger.

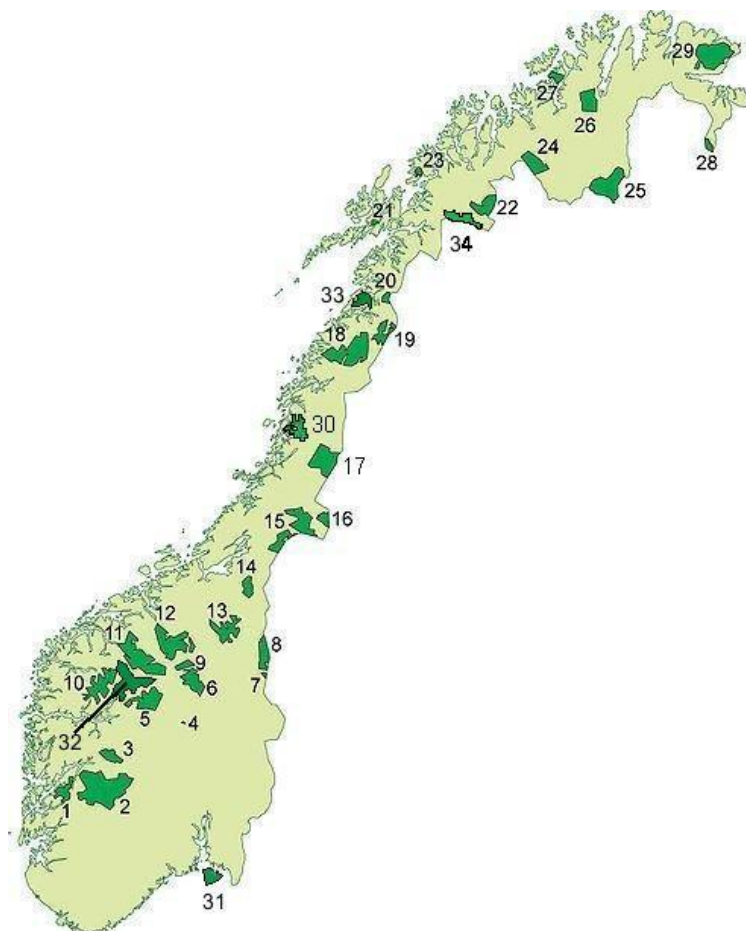
1. Norge er i ferd med å avslutte sin andre offisielle nasjonalparkplan. Der er ikke Østmarka inkludert, og myndighetene har ikke planer om flere nasjonalparker.

Svar: Miljøvernministeren har sagt at staten pr. i dag ikke har planer om flere nasjonalparker, men er åpen for å vurdere ytterligere nasjonalparker dersom initiativet kommer fra lokalt hold og støttes av de aktuelle kommunene. Det er derfor både politisk og praktisk mulig å foreslå Østmarka som ny nasjonalpark. I Vestfold arbeides det med en nasjonalpark i skjærgården, etter lokalt initiativ. Nesten hele skjærgårdsidyllen utenfor Nøtterøy og Tjøme, fra Ormø til Færder, er så unik at Fylkesmannen i Vestfold vil høyne statusen til nasjonalpark. Det bekrefter fylkesmiljøvern sjef Elisabeth Rui.

2. Vi har allerede dekket behovet for nasjonalparker i Norge.

Svar: De aller fleste av Norges 35 nasjonalparker på fastlandet ligger høyt til fjells eller langt mot nord. For å dekke variasjonsbredden av norske naturtyper mangler vi en nasjonalpark i lavereliggende skogsområder på Østlandet. Da Statens Naturvernråd i 1986 fremmet sin andre nasjonalparkplan (NOU 1986:13), hadde man ett kandidat område til å fylle denne mangelen: Vestmarka i Hedmark, men vernet lyktes ikke. Ser vi på kartet over dagens nasjonalparker i Sør-Norge, finnes ingen i den sørøstlige delen. Unntaket er Ytre Hvaler nasjonalpark, som for det meste er marin. Sør for en linje som kan trekkes mellom nasjonalparkene Femunden, Langsua (tidligere Ormtjernkampen) og Hardangervidda mangler vi en nasjonalpark som kan representere de østlandske skogsområdene.

Kart over Norge med nasjonalparker som nå er totalt 35



En nasjonalpark i den indre delen av Østmarka vil sammen med de to etablerte naturreservatene bli et representativt område for de lavereliggende barskogene med tilhørende plante- og dyreliv, på grunnfjellet i Østlandsområdet. Området inneholder mange forekomster av gammel barskog (både gran og furu), noen forekomster av gammel løvskog og rik sumpskog, et tyvetalls områder for storfugl, intakte og representative myrområder med fugleleiker, mange idylliske skogs- og myrtjern, vann og større systemer av innsjøer og flere høye topper med utsikt (350-400 m o h). I noen av elvene er det elve(perle)musling og ørret, flere av innsjøene har kreps, ørret og abbor som de viktigste artene. Bildet under viser utsikt fra Tonekollen over Tonevann (Foto: Lise Henriksen).



3. Østmarka er ikke urørt nok til å bli nasjonalpark.

Svar: Vi mener at de indre delene av Østmarka, øst for Elvåga, fyller kravene i loven. I den nye naturmangfoldlovens § 35 er nasjonalparker definert slik:

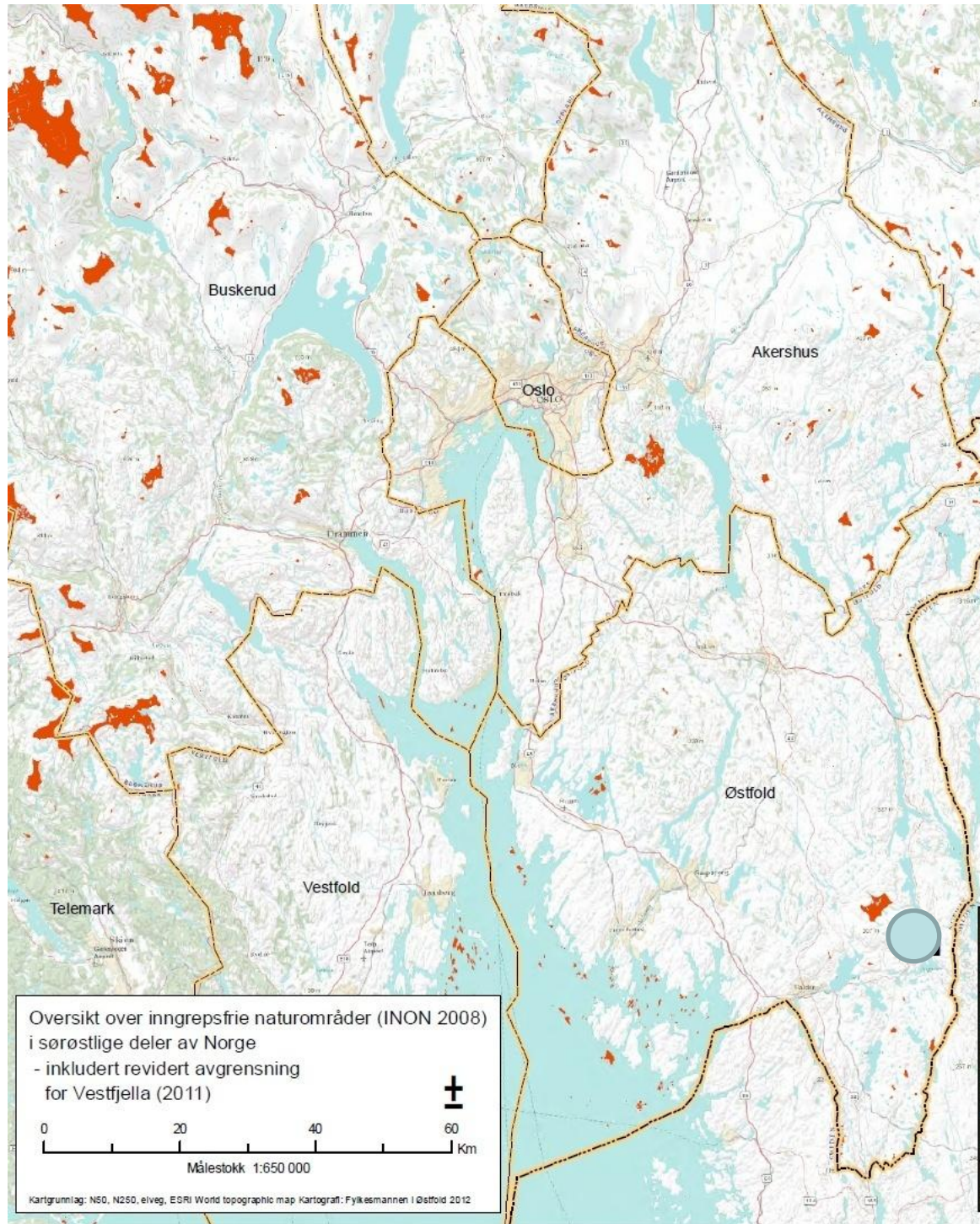
Som nasjonalpark kan vernes større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap og som er uten tyngre naturinngrep.

I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet. Forskriften skal verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet, og sikre en uforstyrret opplevelse av naturen. Ferdsel til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster.

Utkast til forvaltningsplan skal legges frem samtidig med vernevedtaket. Der det også er aktuelt med skjøtselsplan, skal den inngå i forvaltningsplanen.

De indre delene av Østmarka er så lite berørt av tekniske inngrep at de bør kunne fylle lovens krav. Sentralt i forslaget ligger det største inngrepsfrie naturområde (ca. 20 km²) innen Oslo, Akershus, Østfold og Vestfold, samt Hedmark og Oppland sør for Gjøvik-Ringsaker-Elverum. Mesteparten av dette ligger innenfor Østmarka naturreservat, men viktige deler vest for reservatet er ikke omfattet av vern. Ettersom Regjeringen har satt seg som mål ”å sikre at *attværende naturområde med urørt preg blir tekne vare på*”, er dette i seg selv en tungtveiende grunn til at området bør vernes. En nasjonalpark vil kunne omslutte og fungere som en buffersone omkring de to naturreservatene Østmarka og Ramstadslottet.

De få andre gjenværende inngrepsfrie områdene innen Oslo og Akershus er mye mindre og krymper stadig i antall (se kart nedenfor). I de to andre lavereliggende fylkene på Østlandet, Østfold og Vestfold, finnes bare ørsmå rester av inngrepsfri natur. Indre Østmarka inneholder derfor det mest verdifulle ”villmarksområdet” i de fire fylkene. Her er det også stillhet – et gode som etterspørres av dagens travle mennesker.



Det aktuelle landskapet har en variert og spennende topografi. Dette er ”jaktmarkene” til Sverre M. Fjelstad, som har gledet så mange med sine bilder, filmer og kåserier. Her er det gammel barskog med skjeggglav, rike sumpskoger og myrer med orkideer, og hule trær med spetter og ugler. Her spiller tiuren mellom gamle furuer, og orrhaneleiken går på vårsnøen i myrdragene. Her kan du velge mellom bortgjemte kløfter, idylliske skogstjern, snirklete bekker eller høye topper. Og den observante vandreren kan oppleve fiskeørnens flotte silhuett. Eller gå på oppdagelsesferd etter merkelige sopper eller moser i skogbunnen.

Så vidt vi kan se finnes ingen gode alternative kandidatområder til nasjonalpark på Østlandet. Nordmarka er tettere påvirket av skogsbilveier, hyttefelt, kraftledninger og hogstflater. Vi mener det er riktig å redde denne siste muligheten mens den ennå foreligger. Et større område i Østmarka vil bli vernet for all framtid. Vi må tenke både 50 og 100 år framover i tid.

4. Hvorfor ikke bruke andre verneformer i Østmarka?

Svar: Alternative verneformer synes urealistiske eller ikke hensiktsmessige for å bevare et større, helhetlig skogslandskap:

a) Utvidelse av eksisterende naturreservat

Dette kan være aktuelt i randsonen til reservatene men neppe for et større område. For tiden tillater myndighetene kun frivillig vern når det er snakk om nytt skogvern. Naturreservat er dessuten den strengeste verneformen. Dette setter større krav til urørthet og kan også ramme friluftslivet unødige.

b) Landskapsvernområde

Landskapsvern vil ikke passe i dette skogslandskapet fordi skogsdrift blir tillatt i denne verneformen. Det vil bli et konstant problem hvor mye som kan hogges uten at det påvirker landskapsbildet ”vesentlig”.

Nasjonalpark vil derimot bevare landskapsbildet gjennom at hogstinngrep, og nye tekniske inngrep ikke blir tillatt. Fordi verneformen ikke er så streng som i naturreservat, vil man kunne tillate å inkludere noen få eksisterende skogsbilveier, samt tillate fortsatt preparering av eksisterende skiløyper. Det er et viktig poeng at dagens friluftslivsaktiviteter gjennom eksisterende stier og løypenett vil kunne fortsette, og at friluftslivet ikke blir skadelidende ved opprettelse av nasjonalpark. Forslaget bør derfor kunne støttes av frilufsorganisasjonene. Gjennom en skjøtselsplan vil den langsiktige bruken av området bli fastsatt, slik at de ulike verneformålene blir ivarettatt.

Naturmangfoldloven forutsetter at erstatning blir gitt ved alle verneformer, også nasjonalparker. Grunneierne vil derfor få erstatning for vernet av skogen, og for nåværende bruk.

Med nasjonalpark vil ikke motstanden bli så stor hos grunneiere og kommuner. Det åpner for muligheter til villmarksturisme, og Oslo og andre kommuner kan bruke statusen i markedsføring og profilering som grønn og miljøvennlig kommune.

5. Den nye Markaloven bevarer Markas verdier godt nok.

Svar: Det stemmer ikke. Selv om det aktuelle området omfattes av Markaloven, er det under kontinuerlig press med hensyn til ulike inngrep, både fra kantene og inne i området. Markaloven regulerer ikke skogbruksaktiviteter, og videre skogsbilveibygging og flatehogster er sannsynlig. Kommunene omkring Marka kan søke om dispensasjon for å foreta inngrep innenfor markagrensen. Det samme gjelder statlige etater som f.eks. kraftlinjer og master etc. Vern etter naturmangfoldloven er det eneste sikre grepet for å bevare dette sammenhengende naturområdet intakt.

Markalovens § 11 om vern av lokale "eventyrskoger" med særlige opplevelsesverdier vil bare omfatte 1-2 % av Marka, og bare i form av mindre partier. En nasjonalpark i indre Østmarka vil bevare den mest intakte delen av Marka på en varig måte, og fremstå som et særlig verdifullt rekreasjonsområde for hovedstadens befolkning. Det bor ca. ½ million mennesker i kort avstand fra Østmarka, og over 1 million har under en times reisevei.

6. Det passer dårlig å komme med nasjonalparkforslag nå som verneområder etter Markalovens § 11 er til vurdering.

Svar: Arbeidet med en nasjonalpark i Østmarka kan godt starte samtidig med og uavhengig av at små områder etter § 11 vurderes. De to oppgavene kolliderer ikke, men utfyller hverandre med tanke på å redde Markas naturkvaliteter på lang sikt. Fordi Østmarka er under press både fra skogbruk og på andre måter - til tross for Markaloven - må tanken om en nasjonalpark fremmes mens de sammenhengende naturverdiene fremdeles eksisterer.

7. En nasjonalpark nær hovedstaden?

Svar: Ja! En nasjonalpark nær Oslo vil profilere byen og kommunene rundt på en svært positiv måte. Sverige har sin Tyresta nasjonalpark like utenfor Stockholm. Dette skogsområdet på 20 km² ble nasjonalpark i 1993, og er omgitt av et reservat på 27 km². Tyresta nasjonalpark er både en turistattraksjon og en rekreasjonskilde for hovedstadens befolkning. En nasjonalpark i Østmarka vil kunne dekke over 40 km². I tillegg kommer de to naturreservatene på om lag 20 km², slik at man kan etablere et verneområde som er adskillig større enn nasjonalparken ved Sveriges hovedstad.

Som nasjonalpark vil Østmarka få høy status og det vil bli opprettet et nasjonalparksenter med ansatte og et nasjonalparkstyre av folkevalgte fra de omkringliggende kommuner. Det kan bli en kamp mellom kommunene om å få nasjonalparksentret, og plasseringen av det vil avhenge av hvilke arealer som blir vernet. Store deler av det aktuelle området ligger i Akershus, men Oslo kommune er skogeier på deler av området. Ved opprettelse av nasjonalparksentre settes det gjerne av mye statlige midler til informasjon og skilting, utgivelse av bøker og annen faktaopplysning. Kontrollert økoturisme vil kunne bli en attraksjon og inntektskilde for grunneiere og kommuner. Ved god planlegging bør økoturismen kunne foregå uten å komme i konflikt med Oslo-befolkningens bruk som rekreasjonskilde.